

BOEKBESPREKINGS

Dr. J. van Genderen: *Geloofskennis en geloofsverwachting*, Apeldoornse Studies no. 17, Kok, Kampen, 1982; 67 pp.; f12,90.

Die skrywer, dogmatikus aan die Theologische Hogeschool van de Christelijk Gereformeerde Kerken in Nederland, stel in die woord vooraf die doel en meteen ook die aktualiteit van hierdie studie:

"Ook in de eindtijd waarin geloven moeilijker schijnt dan vroeger komt het op het geloof aan. Nu met het oog op allerlei nieuwere theologische opvattingen de vraag gesteld kan worden wat er met het geloof aan de hand is, is het zaak zorgvuldig na te gaan, waarop het gegrond is en waaraan het zijn zekerheid dankt. Gedachten en vermoedens met betrekking tot de toekomst zijn er genoeg, maar alleen wanneer wij Gods beloften geloven, zullen wij verwachtingen hebben die stand houden" (p. 5).

Om hierdie tema uit te werk, verbind die skrywer dan 'n tema van klaskolleges: "Geloof en kennis met name bij Calvijn" met 'n referaat wat hy voor 'n predikante samekoms in 1981 gelewer het: "Geloof en verwachting." Dit word dan saamgevoeg onder die oorkoepelende titel van hierdie werk.

In deel 1 word 'n helder, gebalanseerde weergawe van Calvyn se visie op die geloof gegee soos dit in Inst. III, 2 en in sy kommentare na vore kom. Die feit dat Calvyn geloof as kennis definieer, die rol van die gees by die totstandkoming van die geloof, die geloof as omhelsing van en verbintenis met Christus, geloof en ervaring, geloof en belofte en ten slotte, geloof en die leer word alles kort en helder uit Calvyn se werke belig. Besonder waardevol is dan die vergelyking van Calvyn se opvatting met enkele moderne opvattinge, waarin die skrywer telkens die subjektivisme en/of eensydighede van die moderne opvattinge aan die kaak stel.

Deel 2 bring ons by die christelike hoop of geloofsverwagting vir die toekoms. Dit word treffend gekontrasteer met die hedendaagse pessimisme, gedagtes (filosofies en teologies) oor die hoop, futurologie en die reduksies en herinterpretasies van moderne teoloë.

Alhoewel hier duidelik twee temas aan die orde is, word hulle mooi geïntegreer deur die geloof as sentrale tema. 'n Geweldige wye veld word aangesny en, veral in deel 2, sou 'n mens graag 'n uitvoeriger behandeling wou hê. Aan die ander kant het jy hier in 'n kort oorsig essensiële stof duidelik en kort weergegee en mooi lyne word sigbaar — iets wat in ons gejaagde tyd nie te versmaai is nie.

Die skrywer se styl is duidelik en maklik en die ruim literatuurverwysings onder aan elke bladsy getuig van sy wye belesenhed en pragtige hantering van die stof. Dit is 'n handige verwysing vir die student wat in hierdie temas verder wil grawe.

Die boek is netjies versorg en uitgegee en is 'n waardevolle aanvulling in die mooi reeks Apeldoornse Studies. L.F.S.

C. van der Waal: *Openbaring van Jezus Christus II. Verklaring.* 1981.
De Vuurbaak bv, Posbus 189, 970. AD, Groningen. 443 Bls. f70,75.

In 1971 het die eerste deel van hierdie kommentaar verskyn. Dit was 'n inleiding en vertaling van Openbaring. Hierdie tweede deel volg daarop, maar is nie net die kommentaar nie. Die eerste deel dra nog weer die opskrif *Ten Geleide*, beslaan 37 bladsye en handel oor v.d. Waal se uitgangspunt, die eenheid en doel van Openbaring, die *Sitz im Leben* van Openbaring, dat Openbaring nie anti-semities is nie, die plek van Openbaring in die kanon, oor professie teenoor leuen, Christus en die keisers en dan 'n besondere waardevolle deel oor die Joodse Opstand teen Rome met die verlossing van Israel as doel.

In 1970 het Dr. Van der Waal voor die NT-Werkgemeenskap 'n voordrag gelewer oor *Die Hermeneuse van die "apokalipties"-profetiese gedeeltes van die Nuwe Testament*. Hier het hy reeds baie belangrike bewerings gemaak oor Openbaring wat aangetoon het dat hy 'n eie benadering het: Openbaring is van begin tot einde 'n boek wat deur die verbond van God bepaal word; die interpretasie van Openbaring moet nie beïnvloed word deur aanvaarding van 'n datum so laat as 95 vir die skrywe daarvan nie; Openbaring is nie bedoel vir toekomsspekulasie nie; die verwoesting van Jerusalem was 'n parousie en terselfertyd waarborg van die laaste parousie van die Messias-koning.

Hierdie kommentaar bou voort op bogenoemde standpunt. Van die belangrikste uitsprake wat Van der Waal maak wat die verklaring beïnvloed, is dat Openbaring heel vroeg gedateer moet word, naamlik voor 70 (en ook die hele Nuwe Testament!); dat die hele NT beheers word deur die antitese tussen kerk en sinagoge en dat Babilon nie sien op Rome nie, maar wel op Jerusalem. 'n Groot deel van Openbaring is daarom 'n profesie van die verwoesting van Jerusalem. Volgens die skrywer het Irenaeus met sy laat datering van 95 die tradisie van verklaring begin wat Babilon as Rome sien en wat ook die gedeelte wat eintlik oor Jerusalem se verwoesting handel na die toekoms verplaas. Baie eksegeet het hom verkeerdelik hierin nagevolg. Daar was egter altyd uitsonderings, maar hulle het in die see van ander verklarings onopgemerk gebly.

Hierdie kommentaar van Van der Waal bring iets nuuts in die verklaringstradisie van Openbaring. Al sou 'n mens nie met hom in alles saamstem nie (soos die vroeë datering van alle NT boeke), sal elke eksegeet wat verantwoordelik eksegese doen, moet rekening hou met hierdie kommentaar. Die rykdom van gegewens en die deeglike wetenskaplike aard van die werk maak dat dit in die voorste ry van teologiese werke staan.

Die boek is baie goed versorg en op duur papier gedruk. Daar is ook goeie illustrasies. Die uitgewer verdien lof daarmee.

Die skrywer is in 1981 oorlede. Hierdie werk van hom is 'n waardige afsluiting vir die aantal publikasies wat hy in sy lewe laat verskyn het.

- J. C. Adonis: *Die afgebreekte skeidsmuur weer opgebou.* 1982
Rodopi, Amsterdam, 250 blss. f25.

Dr. Adonis moet hartlik gelukgewens word met hierdie studie wat inderdaad 'n stuk baanbrekerswerk en 'n baie waardevolle bydrae is.

- 1.1 Dit bied 'n baie waardevolle oorsig oor en feitemateriaal i.s. die probleem: kerk, sending en die kleurprobleem.
- 1.2 Hy betree 'n geweldige wye veld en kon dus uiteraard nie veel meer as 'n oorsig bied nie. Gevolglik moes dieptegang daaronder lei.
- 1.3 Dit is baanbrekerswerk in sover dit op die materiaal perspektief wil stel, nie soos reeds talle kere gedoen is deur blankes vanuit blanke gesigspunt nie maar deur iemand vanuit die sendingkerk self.
- 1.4 Dit dien ook vermeld te word dat die skrywer deurgaans 'n wetenskaplike peil handhaaf en hoe delikaat ook al die terreine is waaroorheen hy beweeg, bly hy deurgaans op hierdie vlak. Die skrywer bied sy materiaal in vier hoofafdelings.
 - 2.1 'n Algemene beskrywing van die historiese, politieke en sosiale konteks: dus die Afrikaner, kolonialisme en die rasverhouding.
 - 2.2 'n Ontleding van die sg. Apartheidsbeleid en die sending en veral die houding wat die ekumeniese beweging inneem daarteenoor.
 - 2.3 Die sending in die lig van die ingewikkelde rasverhouding.
 - 2.4 In sy slotbeslissing kom hy met gevolgtrekkings by wyse van 'n kritiese evaluasie van die sendingbeleid.
3. Die missiologiese lyne wat deur Adonis getrek word is uiters insiggewend. Hy toon nl. vier missiologiese komponente aan wat 'n invloed uitgeoefen het op die sendingbeleid van die N.G. Kerk.
 - 3.1 Die Gereformeerde siening soos bv. van Voetius wat die gelykwaardigheid van die "plantende en geplante" kerk bepaal. I.p.v. egter aan te toon dat die Gereformeerde siening *nie* in die sendingbeleid verdiskonter is nie deur die idee van moeder- en dogterkerke nie, beland Adonis op 'n syspoor deur die idee van moeder- en dogterkerke as 'n etniese faktor te beskou i.p.v. as 'n kerkregtelike en missiologiese dwaling.
 - 3.2 Die invloed van die Piëtisme is ook 'n baie belangrike komponent in sover die resultaat van hulle sending "selfstandige" gemeentes was en dié van die N.G. Kerk onder voogdyskap van lg. gebly het.
 - 3.3 Die invloed van die "three selves"-formule (selfuitbreiding, -reging en -onderhou) was ewe-eens 'n baie belangrike komponent. Adonis toon oortuigend aan hoe fouteer is deur nie die jong kerke as dadelik selfstandig te sien nie maar in 'n proses van selfstandigwording, veral finansieel.
 - 3.4 Adonis duि tereg op die sterk invloed van die Duits Lutherse sending, veral dié van G Warneck en sy volkskerstening. Die N.G. sendingbeleid het egter op geen stadium en in geen oopsig in

- die radikalisme van Guttmann, Keysser ens. verval nie. Adonis beweer dit ook nie.
4. Die graduandus verhef nie die diskreditering van die jong kerk tot 'n onmondige "dogterkerk" tot 'n besonder hoë prioriteit nie. Dit is ook nie te verwag nie omdat hy heeltemal vanuit 'n ander hoek na sake kyk — een voorgestelde geïntegreerde N.G. Kerk. Tog skemer die leemte telkens deur en klop die gevvolglik skade as gevolg van die prinsipeel onselfstandige "dogterkerk" aan die deur.
 5. Die missioloog kan nie anders as om met Adonis te treur oor alle vorme van diskriminasie, krenking en belediging van mense op grond van ras en kleur nie. Geen enkele bepaling in die ekumeniese wêreld of in die wetenskap wat diskriminasie afkeur word ten onregte gemaak nie. Daar moet hard aan gewerk word om dit uit te skakel.
 6. Enkele negatiewe opmerkings moet hierby gevoeg word:
 - 6.1 Adonis ontsnap nie aan die radikalisme van die chlorokrasie nie. Dit blyk al uit die vooringenome doel wat hy met sy studie het nl. om te laat sien dat genoemde sendingbeleid sy wortels "het in die rassistiese praktyke van die vroeëre periode . . ." Hoe verderflik en nadelig kleurvooroordeel ook al gewerk het — niemand durf of sal die kwaad en foutiewe hierin wil ontken nie — Adonis slaag nie daarin om te bewys dat dit die *bepalende t.o.v.* die sending van die N.G. Kerk was nie. So kleurbewus is die skrywer dat hy in gebreke bly om die koring uit die kaf te haal en is alles vir hom ondienlike kaf. Die kerkvormende werk van die sending as 'n magtige sendinggebeure word verdwerg en verklein en selfs totaal verduister teen die negatiewe komponent van kleurvooroordeel.
 - 6.2 In die lig hiervan wek die eerste deel waarin die historiese gebeure behartig word, die skyn van eensydigheid. Apartheidswette bestaan immers reeds sedert die tagtiger jare van die 17e eeu! Ook word bv. die ontsaglike gebeure by Bloedrivier nie genoem of verdiskontereer nie.
 - 6.3 Die analogie tussen die kerkvormende sendingwerk van die sendinggenootskappe en die kerkvormende sendingwerk van die N.G. Kerk bly onopgelos. Waarom erken dat die swart Christene deur die sendinggenootskappe "in afsonderlike gemeentes" georganiseer terwyl dit in die geval van die N.G. Kerk slegs 'n ondergeskikstelling was aan die plaaslike blanke gemeentes? Waarom kon dit nie — gestel dit kon kleurvooroordeelloos wees — 'n analoë kerkstigting wees nie.
 - 6.4 Die bewering dat die N.G. Kerk in 1935 sy eerste offisiële sendingbeleid aanvaar het, is nie houbaar nie. De facto was die kerk reeds sedert die sinode van 1824 besig om sy beleid te ontplooi. 'n Sendingbeleid behels immers veel meer as die komponent wat kleur en die kleurverhouding of -wanverhouding t.o.v. die hele sendingsaak betref.
 - 6.5 Adonis se oplossing is die organiese eenwording van die vier kerke. Dit kan volgens hom verwerklik word by wyse van een teologiese opleiding, gesamentlike vergaderings en op bepaalde

plekke rasgemengde gemeentes. Tog erken hy dat bv. taalver-skille 'n ernstige praktiese probleem kan bied. Ons vra: waarom die baba met die badwater weggooi? Waarom moet die huidige "eiesoortige strukture" opgehef word? Wat nodig is is 'n struktuur waarbinne die eenheid van die kerk verseker is bv. 'n omvattende sinodale struktuur en kerke en gemeentes waartus-sen alle vorme van diskriminasie verdwyn het. Daar kan mos vrye beweging tussen die gemeentes wees oor kleurgrense heen. Dit is tog heel eenvoudig.

- 6.6 Ten laaste — om slegs met bogenoemde enkele opmerkings te volstaan — is dit 'n kwessie van verskil in vertrekpunt. Vir Adonis staan kerklike eenwording in diens van egte gemeenskap tussen die bevolkingsgroepe en aldus in diens van die "nation building". Hy erken dadelik dat hy nie weet hoe aan almal reg sal kan geskied binne een so 'n heterogene nasie nie. 'n Indeling volgens etniese en religieuse groepe beskou hy egter as 'n beleid van politiek verdeel en heers.

Dit gaan dus ten diepste oor onversoenbare vertrekpunte van óf een nasie óf verskillende nasies, een staat of meer state. Maar dit is as vanselfsprekend 'n politieke bepaling wat ver buite die bestek van 'n missiologiese studie lê.

Die vraag wat die studie oproep is dus: Hoe staan dit met die skeidsmuur tussen kerk en politiek?

I. J. van der Walt

Strauss, D.F.M. ea: *Die uitdaging van die neo-Marxisme op die gebied van die wetenskap*. Wetenskaplike bydraes. Bydraes van die PU vir CHO.

Hierdie boek bevat 'n bundel referate wat tydens 'n gesament-like konferensie van die IRS, XCHO, ACB en COVSA op 28 en 29 Jan., 1981 te Bloemfontein gehou is. Een van die referate, getitel: *Die neo-Marxisme in die Teologie* — 'n theologiese beoordeling het as IBC-studiestuk verskyn en is nie in hierdie bundel opgeneem nie. 'n Artikel van dr. H. Conradie: *'n Kritiese evaluering van die neo-Marxitiese kriminologie*, is ook vanweë die tema in die bundel opgeneem terwyl dit nie op bogenoemde kongres as referaat gelewer is nie. Die IRS (vroeër IBC) het hierdie bundel die lig laat sien "sodat dit onder die aandag van veel meer belangstellendes kan kom as alleen diegene wat die konferensie kon bywoon."

Dit is inderdaad 'n bundel referate waarin aandag gegee word aan 'n baie aktuele saak. Myns insiens moes dit reeds vyf jaar gelede verskyn het. Nietemin is daar nou ook Suid-Afrikaanse besinning oor die neo-Marxisme. Dit is belangrik omdat die Suid-Afrikaanse sosio-politieke situasie by neo-Marxitiese denkers 'n belangrike fokus-punt is.

Hoewel die kongres blykbaar gereël is vir mense wat Calvinis-ties van oortuiging is en dus 'n wye verskeidenheid van toehoorders

moes bevat (soos die bywoning van die ACB getuig), is die referate gerig op vakwetenskaplikes in hulle eie dissiplines. Voorts is dit baie filosofies en in enkele gevalle vakfilosofies ingeklee en maak die filosofiese en vakfilosofiese terme dit moeilik begrypbaar vir 'n onin gewyde leser. Dit is jammer, omdat die trefkrag van die bundel daar deur verlore gaan. Al die referente poog om te werk met primêre bronne en bring die leser in direkte kontak met die neo-Marxiste en die invloedryke werke uit hierdie gebied. In hierdie verband kan veral gewys word op die bydraes van Strauss, Esterhuyse, Du Plessis en Snyman. Veral die bydrae van W. P. Esterhuyse oor: *Die neo-Marxitiese waardering van die boodskap en persoon van Jesus*, is besonder insiggewend en teoloë kan hiervan met vrug kennis neem. Sy kritiese kantaantekeninge stem tot nadenke veral wanneer hy sê: "Die invloed van hierdie nuwe humanisme moet veeleer bekamp word deur dit oorbodig te maak. In die antwoord op die neo-Marxisme sien Esterhuyse tereg 'n besondere rol van die kerk. Die kerk moet nie net werk in die sfeer van die individu te wete sy vroomheid en sielsorg nie, maar ook iets sê oor: "die lewensvorme en patronne waarmee die mens die aarde vir homself bewoonbaar probeer maak". Hierby kan ook die opmerking van Strauss gevoeg word waarin hy pleit dat "ons elke (nalewend-Roomse) kerkinstituutsentriese duiding van die roeping van die nuwe geestelike Israel, van die nuwe volk van God sal awys en alle klem sal lê op die lewensomspannende en skeppingwye roeping van die burgers van die koninkryk van God om ook binne die kader van nie-kerklike koninkrykgestaltes hulle roeping na te kom" (p 12). Dit is duidelik dat die neo-Marxisme ons dwing om eg Reformatories te vra: Wat is die kerk, die koninkryk en die volle impak van die Evangelie? Ons sou selfs kon vra of Christendom nog sê wat Christus sê en of die huidige geïnstitutionaliseerde geloofsbelewing nog die essensie van geloof verwoord. Dit is vrae wat deur hierdie bundel referate oor die neo-Marxisme losgemaak word.

Hoewel 'n mens al gewoond daaraan is dat filosowe 'n saak op die ingewikkeldste manier moontlik sê is daar tog referate wat in hierdie verband uitmunt. Veral P Brouwer se *Die uitdaging van die neo-Marxitiese ideologieë vir christelike Wysbegeerte en Wetenskap*, kasty die welmenende leser onnodig. Sy referaat is net so moeilik om te begryp as die geskrifte van die neo-Marxiste, waaroor hy self op p 14 kla. Dieselfde geld vir die referate van Snyman en Du Plessis. Die vraag is, veral ten opsigte van 'n belangrike onderwerp: Wie bereik ons met so 'n verhewe spel van woorde, verwysings en aanhalings? Om dit konkreet te stel, moet 'n mens ongelukkig sê dat die bundel met enkele uitsondering moeilik kommunikeer.

Tog is dit nodig dat hiervan vanuit die verskillende vakwetenskappe kennis geneem word en veral antwoorde uitgewerk word. Die uitdaging is beslis daar. Daarom sal dit lonend wees om ongeag die spel van filosowe en 'n bietjie kastyding die referate deur te werk en daaroor na te dink.

B. J. v.d. Walt: *Van Noyon na Genève*. CJBF, Posbus 20004, Noordbrug. 1980.

Hierdie boekie het eers in Engels verskyn en is aangekondig in *In die Skriflig* Desember 1979. Tans het 'n baie netjieser uitgawe op glanspapier in Afrikaans verskyn waarin die reisindrukke van prof. Van der Walt op die voetspore van Calvyn weergegee word. Die sigbare bakens op die pad agter Calvyn aan word ook met 'n groot aantal foto's uitgebeeld. Dit bevat ongeveer 65 blss. aangename leestof wat sowel 'n moontlike reis op hierdie Calvyn-roete as die lewe van Calvyn belig. Daarna volg nog omtrent net soveel bladsye met goeie foto's en kennisverrykende byskrifte. Dit is 'n mooi boekie wat 'n mooi uurtjie aan enige leser sal verskaf.

B.S.

TYDSKRIF-OORSIG

THEOLOGIE EVANGELICA Des. 1981 Vol XIV, No 3.

Hoeveel betekenisse het die Bybel dan? — Bybelinterpretasie in 'n heterogene gemeenskap (F. Deist);

Two levels of meaning in the book of Zechariah (J.A. Burger); Contrary opinions regarding the unity of the New Testament and the formulation of a New Testament theology (B.L. Emslie); Christ-Mysticism in Paul? (C.E.T. Kourie);

Different ways of doing Systematic Theology (B. Gaybba); Hermeneutics as a truth-revealing praxis: the theory-praxis dialectic in theology revisited (S.S. Maimela); Contextual theology (A. König);

Welfare, and how it is measured: the concern of both church and state (L.D. Hulley);

Human rights and a new constitution: the church's responsibility (J.W. Hofmeyr);

The Seminar on Contextual Theology held at St. Peter's Hammanskraal. The Confession of faith drawn up at the Hammanskraal seminar.

THEOLOGIA VIATORUM Nov., 1981, jg. 9 no. 2

Vriezen teenoor Von Rad: optimale benutting en theologiese kritiek teenoor kritiese minimum en theologiese maksimum (A.F. Conradie); Pastoraal-psigologiese opmerkings oor ons bystand aan sterwendes (P.T.J. Koekemoer);

Die Voorbereiding vir die Huwelik (Jan M. Hofmeyer);

The Role of the Husband in Marriage (E.M. Mataboge);

Marriage Counselling: The Calling of the Church (S.B. Ndamba);

JOURNAL OF THEOLOGY FOR SOUTHERN AFRICA March 1982,
No. 38.

Editorial

The Formation and Expression of the Sense of Reality (J.S. Cumpsty);

Co-operation between Sociologists and Theologians (G. Dekker);
In Search of an African Contribution to a Contemporary Confession
of Christian Faith (Sigqibo Dwane);

The Role of the Urban Church: a Black South African Perspective
(Bonganjalo Goba);

Mission and Empire: a Case Study of Convergent Ideologies in 19th
Century Southern Africa (Janet Hodgson);

Features of Modernity: Missionaries and Education in South Africa
(M.J. Ashley);

Astride Two Worlds: Religion and Values among Black Migrant
Mineworkers in South African Goldfields (James Leatt);

Comment

More on Church Theologians (Ron Nicholson)

PUBLIKASIES ONTVANG:-

1. *Instituut vir Reformatiese Studie*, PU vir CHO, Potchefstroom:
 - 1.1 T. T. Cloete: *Die verhouding tussen die Skrywer en sy Volk* (14 blss).
 - 1.2 I. R. Hexham: *Calvinism and Culture: A Historical Perspective* (16 blss).
 - 1.3 J. J. Janse v. Rensburg: *Ongeluk of Huwelik?* (10 blss. Oordruk uit *Venster op die Huwelik, Openhartige vrae oor seksualiteit en die liefde*".)
 - 1.4 C. N. v. d. Merwe et al: *Navolging van Christus Vandag*, prys R9,00 (F.vdW.)
2. *Van den Berg*, Postbus 27, 8260 AA Kampen:
 - 2.1 Prof. dr. C. Trimp, *Zorgen voor de gemeente — prijs f 24,50*
 - 2.2 Prof. J. Kamphuis, *Om de heiligeheid van de gemeente — prijs f 20, — (J.V.)*
3. *UNIVERSUM*, Potchefstroom: I. J. v.d. Walt: *Defining Ethnology and Religious Science*. 1982.

BOEKBESPREKINGS

The views of Calvin on the law are described by Dr. Josef BOHATEC, professor of the University of Vienne, in his book CALVIN UND DAS RECHT, Graz 1934, 286 pages.

This book has four chapters.:

- I Natural law p 1—93.
- II Natural law and positive law p 99—131.
- III The right of resistance p 133—206.
- IV Calvin and the civil procedure p 209—279.

This extract deals only with Chapters I and II. For Chapter III see the *Institutes*. A survey of Chapter IV is given by L Roeleveld in *Tydskrif vir Regswetenskap* (OFS Bloemfontein November 1977 p 79—80) in his study *Boustowwe tot Reformasie van ons Prosesreg*.

CHAPTER I: NATURAL LAW

Thomas Aquinas was a writer, who before Calvin stressed the importance of natural law. Calvin goes his own way. He speaks of *sensus naturae*, natural feeling, or *communis sensus*, common sense, where he deals with the social and legal relations among men. This natural, practical feeling is inborn in human beings in the same way as their conscience and serves the same purposes, despite differences. This is the legal mind of men in the significance of feeling for justice and order, which is closely linked with the feeling for ethical and aesthetical values; from which follows an ethical opinion *id est*; legal conscience.

The purely animal, instinctive, sense is common for men and animal, for example: reproductivity faculty, care and protection of off-spring. Animals have no conscience; however, often do animal instincts put men to shame.

Animal sociale is the desire for social relatives. This desire is common both in men and animals. They both form flocks and groups. However, animals have no feeling for legal order of the society; they live without law; they dislike human order. From this law of the nature, natural law is derived: *quod naturale est, nullo consensus vel more potest deleri . . . quandoquidem fluit ab ipso naturae fonte et fundata est in generali omnium lecum principio quod perpetuum est ac invincibile.*

Personal and property rights are original and inviolable because they are natural rights. Life is an invariable good. A killer directly commits robbery of sacrilege. A person who disturbs the rights of possession, violates the natural order and he sins against the general principle of equity.

Personal and property rights are freedom rights. They may not be subject to abuse or taken away by the tyrannic exercise of governmental power. When freedom is robbed, a murder is committed against it.

The Dekalog is the evidence and confirmation of the natural law. The Dekalog is the divine law that God gave to Moses: Exodus 20. It consists of two tables, the first dealing with the relationship of God and men, the second with the relationship between men. These two tables, the vertical and the horizontal one, are closely linked. Calvin says that natural law is part of the law of God.

He illustrates this with the following examples:

1. Thou shall not kill: The killing of men is not only the destruction of the image of God, but also a defamation of God himself, because man is created in the image of God.
2. Thou shall not commit adultery: Adultery violates the natural feeling of morality.
3. Thou shall not steal: This forbids all forms of usury — unreasonable contractual or other profit. Calvins formulation reads: *unde sequitur usuras hodie non esse illicitas, nisi quatenus cum aequitate et fraterna conjunctione pugnant.* Translated: from here it follows that to-day reasonable interest percentage is not illegal, provided in so far there is a clash with equity fraternal conjunction. (After the Reformation the Roman-Dutch law developed in the sense that the maximum interest was 12% a year. If it exceeds this amount, then it was forbidden usury, conflicting with public policy and thus not binding)
4. Honour your father and your mother.

Calvin says that this commandment must not be interpreted restrictively between parents and children only, but in all social and governmental spheres. The legal conscience orders obedience and reverence to the government, otherwise there would be chaos in human society. Even for tyrants obedience is required, because most times there will be a spark of equity in their orders. In the same way we have to obey our parents, although they are imperfect. Disobedience would lead to animal anarchy.

According to this reasoning, Calvins positivistic idea of governmental authority, given by God, is deeply rooted in the natural relations. This is not contradictory, because God is the creator of natural law. (Grotius did pretend that natural law can exist even if divine law does not exist. This view is anti-Calvinistic and made the way free for pure humanism in the concept of the philosophers whose ideas were applied in the French revolution).

In the case of the first table of the Dekalog the position is different. Human nature is corrupt. As a result of this, pure natural law is impossible. In the opinion of Cicero human nature can overcome its imperfection. In that of Calvin, however, rebirth, regeneration i.d. conversion to God is necessary. Men live by the grace of God. Some people receive more than others, eg the classic Roman jurisprudents and legislators. The same applies for the governors of the State who have a legal calling for their office. In the Old Testament they are even called 'gods', because they are the agents of God. God has donated to them their honourable office and printed his mark on them. However, they themselves as human beings are nothing.

It is only for the benefit of all people, that God has given his spirit to the rulers, magistrates and lawyers (This statement condemns the glorification of national and other leaders).

Most philosophers on the contrary, are searching for a happy society in the virtue of statesmen. Calvin denies this: the people cannot achieve anything out of themselves. God has to appoint the leaders, although sometimes indirectly in the way of election by the godhead.

Calvin rejected the Roman law where there was a direct conflict with the word of God, but in other respects he accepts Roman law, because he considers equity to be the soul of this law.

Calvins opinion of the law is that in the contrast between *aequitas* and *strictum just*, the first has to mitigate the last. *Littera legis necat, spiritus*

legis vivificat: denial of lex dura, sed lex. Denial thus of legal positivism. God requires the absolute compliance with his orders by application of the best quality of law. God himself sets an example, for he does not destroy mankind because of its wickedness, applying the divine jus strictum, but does give grace to humans with whom He enters into a covenant.

In the same way that God loves men, human beings should love one another. Love is evident when the commandments of God are complied with and one does not violate the rights of his brother neighbour. The governors thus have to be an asylum of the peace and confirm and protect equity. The anarchist defames the love, because he is the cause of chaos.

Obedience of the law is the maintenance of love. The penalties of the government must serve this love. People who require humanity and mercy for convicted persons are sinning against the human race and its order. Unconditional excusation of criminals may destroy many innocent persons. Punishment by the government must be done without vengeance and without compassion for wrongdoers. There are, however, also causes where the strictum just may not be applied: where the law of equity for a 'honourable' person must be applied.

The recognition of subjective rights is a moral duty; on the other hand there is the warning that these rights are not absolute, but may be restricted in the general interest. Only a strong government within the framework of the law is a guarantee for the maintenance of human society.

The governors are agents of God, not only to prevent and punish sin, but also to guarantee a peaceful community, the improhibited exercise of religion and public morals. Those three matters are widened in the protection of natural rights. God has given power tot the authorities to protect the rights of freedom of the individuals and their right to excercise this freedom. This can only be achieved by laws which must be fixed and permanent. The aim of the force of law is freedom and the maintenance of peace.

The other side of this picture is that in defending one's personal rights, he also protects the objective law, i.e. the bonum publicum. He tries in this way to maintain the public order. This is not contrary to the natural rule of equity. In violating personal rights the foundations of the law are shaken, the anarchy is given preference, peace disturbed and thus the love violated.

Litigation in civil cases is upholding the legal order and maintaining the rules of human society. Maintenance of public order by the courts is necessary. Without order peace is an absurdity. If life is purely existential, only for eat and drink and immorality in word and work, disregarding all legal order, then it is worthy to dissappear.

There are social differences in life. Equivalence does not mean equality. God tolerates the poor and the rich, because he made them Equality and inequality, however, create duties. The rich are there to help the poor; the poor are there to rely on God. Both are children of God and have to help each other as brothers. The governors are also children of God and brothers of the subjects. Privileges of the rich oblige more than obligations among equals.

Public opinion is a tyrannic power, for where the masses conspire in their majority, the independant human spirits are wrongly silenced. (Therefore

Calvin recommends an aristocratic form of government combined with the real influence of the governed, not pure democracy).

The ruler may not violate property rights: Deuteronomium 19:14; Thou shall not remove thy neighbours landmark, which they of old time have set in thine inheritance which thou shall inherit in the land that the Lord thy God giveth thee to possess. (The 'rebel' Afrikaners, incidently, referred to this Scripture in 1914 when the Smuts government wanted to invade SWA and later did).

Taxation may not trouble the misera plebs, the man in the street. In exceptional circumstances of urgent need extraordinary taxation is justified: This has nothing to do with tyrannical rapacity. Calvin distinguishes (as modern law) between taxation and expropriation with compensation.

There is no contrast between the legal and ethical approach of property.

Two aspects are relevant: The duty to obey the government and the binding of the sovereign to take care of the general interest.

Calvin evades extremities in government: On the one hand absolute State power, on the other hand absoluteness of the natural freedom of individuals. The coercion of the State in taxation as infringement of property, in military services in regard to human life are not absolutely tyrannic. These subjective rights do not dominate the right to govern; on the other hand the State may not dispose absolutely of the rights of the citizens. These rights and duties are intertwined in the legal order. Freedom is only possible under the law, especially when the governed did elect their rulers to make the law.

It would be wrong that incapable men are called to the high office of government. This would be a defamation of God, whose agents they are. God wants the best men as his agents and representatives on earth. The state is not a legal-social community of men, but a spiritual-ethical organism. Therefore the government must not be tyrannical but fraternal and just.

The subjects are not slaves, but people who obey voluntarily and sincerely.

The relationship between government and subjects is a connection of brothers, a relation wherein the law as *jus fraternae conjunctionis* become a binder between the head and members of the state. The mutuality of duties of duties between the head of the state and the subjects is compared with the *mutua obligatio capitis et membrorum* (human body).

The law is not the servant of coercion, but coercion is the servant of the law. Coercion is only used in regard to persons who do not want to obey the law voluntarily. The sanction of the law does not delete the similarity between law and morality.

God does not bind himself by the natural law: David became king by divine predestination, although he was the youngest of his brothers; God ordered the people of Israel to spoil the Egyptians: Exodus 12:36. Nevertheless, thereby, God did not abolish the commandment not to steal. These acts of God, not understandable for human beings, we have to believe to be acts of divine justice.

The very nature of Calvins doctrine of the law of nature is the close relation of this law with the morality, whereby the ethical character of the law is maintained.

Natural law and positive law.

Calvin adopts the equity principle not from the middle ages, but from the

Antics and relies on the Roman law. Natural law is for him the rule, aim and boundary of the positive law. The government has discretion to introduce new acts in a changing society, especially in times of war. The law must be more severe and stricter in times of danger to protect human interests.

Calvin considers the invariable equity to be a permanent element of the positive law and thus does not leave the scope of the Roman law. Not only the doctors — jurisprudentes — academics of his time, have to interprete the law, but all lawyers such as chancellors, governors, registrars, judges, advocates, attorneys and notaries.

The position of the lawyers in the society can be compared with that of the theologians, the prophets and the teachers in the church.

Calvin adopts the Roman criminal law, but in a mitigated manner. He, for example, denies:

1. the *patria potestas*, where the father may dispose of the life and death of his children;
2. the *potestas vitae ac necis* of slaves by the owner;
3. the right of the father or husband to kill the seducer of his dishonoured daughter or wife.

Roman law must be rectified by the rule of love. The Mosaic ceremonial law is abolished, but its ratio is still valid. The law of different nations may be different, depending on the circumstances, customs, character and the culture of the people. Nevertheless the aim of the law must be the same: To promote justice and equity among men. LOVE IS THE FULFILLING OF THE LAW: Romans 13 : 10 (In a new translation; the whole law is summed up in love.

Prof. L. Roeleveld, Univ. Durban Westville.